

Revidering av stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning och riktlinjer för riksfärdtjänst

Revidering av riktlinjer för ledsagarservice

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, samt stadens riktlinjer för riksfärdtjänst revideras enligt socialtjänstnämndens förslag, utom för avslag vid resursbrist där riktlinjerna revideras enligt stadsledningskontorets förslag.
2. Stadens riktlinjer för ledsagarservice revideras enligt socialtjänstnämndens förslag.
3. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att fortsätta att se över riktlinjerna för ledsagarservice enligt vad som anförs av föredragande borgarråd.
4. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att fortsätta att se över riktlinjerna för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning enligt vad som anförs av föredragande borgarråd.
5. I stadens riktlinjer enligt punkt 1 och 2 ersätts begreppet funktionshinder med begreppet funktionsnedsättning enligt stadsledningskontorets förslag.
6. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att fortsätta revideringen av riktlinjerna utifrån kommunstyrelsens beslut om stadsövergripande styrdokument.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Ärendet

Socialtjänstnämnden beslutade den 25 april 2006 att för egen del godkänna förslaget till revidering av stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder samt riktlinjer för riksfärdtjänst. Socialtjänstnämnden beslöt vidare den 18 maj 2006 att för egen del godkänna förtydligande av insatsen ledsagarservice. Båda ärendena överlämnades till kommunstyrelsen för beslut. Socialtjänstnämnden föreslår en revidering av riktlinjerna inom områdena:

- Demens och personkrets 2 enligt LSS
- Avslag vid resursbrist
- Riksfärdtjänst, så kallade generella tillstånd
- Resor till och från daglig verksamhet, frågan om egenavgift
- Vissa frågor om avlösarservice
- Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år enligt LSS
- Ledsagarservice

Beredning

Ärendet om revidering av stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning och riktlinjer för riksfärdtjänst har remitterats till stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna i Maria–Gamla stan, Spånga-Tensta och Älvsjö samt till kommunstyrelsens handikappråd och kommunstyrelsens pensionärsråd.

Stadsledningskontoret tillstyrker i huvudsak socialtjänstnämndens förslag till förändringar och förtydligande av riktlinjerna. Stadsledningskontoret vill särskilt påpeka vikten av att stadsdelsnämnderna planerar resurserna på ett sådant sätt att verkställighet kan ske inom skälig tid. Stadsledningskontoret anser att riktlinjerna bör ändras så att resursbrist inte kan vara ett skäl till avslag. Riksdagen har i den nyligen presenterade nationella utvecklingsplanen för vård och omsorg om äldre påpekat att en sådan ordning inte är förenlig med rättsordningen för bistånd enligt socialtjänstlagen. Stadsledningskontoret vill framhålla att det är viktigt att individen får sina behov prövade och att insatserna utformas med ett utrymme för individuella lösningar. Stadsledningskontoret föreslår att begreppet funktionshinder ersätts med funktionsnedsättning i enlighet med stadens handikappolitiska program. Stadsledningskontoret anser vidare att det är angeläget att riktlinjerna följer kommunstyrelsens beslut om stadsövergripande styrdokument. Riktlinjerna måste vara mer tillgängliga i sin form för att brukare och anhöriga ska kunna ta del av dessa och veta utifrån vilka principer som beslut om insatser fattas.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd anser att en ekonomisk konsekvensbeskrivning bör föregå ändringen om att personer med demenssjukdom kan ingå i personkrets 2. Förslaget kan få mycket långtgående konsekvenser med risk för ökade kostnader för daglig verksamhet. I likhet med bistånd enligt SoL ska insatser enligt LSS verkställas omedelbart. Nämnden anser vidare att nuvarande tillämpning där egenavgift inte tas ut för resor till och från daglig verksamhet även fortsättningsvis ska gälla.

Spånga–Tensta stadsdelsnämnd anser att daglig verksamhet för personer med demenssjukdom och med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder är bra. Förutom stimulans för den sjuke avlastas de anhöriga. Nämnden anser vidare att en egenavgift för turbundna taxiresor och indragning av SL-kortet i hög grad skulle minska den funktionshinderades möjlighet att välja daglig verksamhet i någon annan del av staden och kraftigt minska den funktionshinderades frihet och livskvalitet. Ett förtydligande av riktlinjerna för korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år välkomnas.

Älvsjö stadsdelsnämnd bedömer att förslaget är väl genomtänkt. Dock framhålls att de nya riktlinjerna kan vara kostnadsdrivande då dessa förutsätter att man bygger upp daglig verksamhet som är anpassad för yngre demenssjuka.

Kommunstyrelsens handikappråd beslöt att tillstyrka förslaget till riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder samt riktlinjer för riksfärdtjänst med tillägget: ”Alla handläggare ska erbjudas regelbunden fortbildning i gällande lagstiftning och stadens riktlinjer.”

Kommunstyrelsens pensionärsråd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni att tillstyrka förslaget om riktlinjer för riksfärdtjänst.

Ärendet om riktlinjer för ledsagarservice har remitterats till stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna i Hässelby-Vällingby, Katarina-Sofia och Liljeholmen samt till kommunstyrelsens handikappråd.

Stadsledningskontoret anser att det är bra att riktlinjerna förtydligas för insatsen ledsagarservice för personer som bor i bostad med särskild service.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att förslaget till kompletteringar förtydligar riktlinjerna och vill framhålla vikten av att det tydligt framgår vem som beslutar om så kallad utflyttad verksamhet och vem som beslutar om ledsagare för de som inte deltar i den utflyttade verksamheten.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd anser att tydliga och bra riktlinjer är ett gott stöd för handläggarna och har inget att erinra mot förslaget.

Liljeholmens stadsdelsnämnd är positiv till att riktlinjerna förtydligas så att varje ansökan ligger till grund för att rättssäkerheten beaktas och upprätthålls. Om de nya riktlinjerna leder till en förändrad praxis som medför ökade kostnader måste detta beaktas i systemet för fördelning av resurserna för funktionshindrade.

Kommunstyrelsens handikappråd har inga principiella invändningar i ärendet om ledsagarservice, men föreslår några förtydliganden som svarar mot behoven hos gruppen gravt synskadade personer. Rådet konstaterar att den arbetsgrupp som inom socialtjänstförvaltningen berett ärendet inte haft några representanter från de organisationer som representerar berörda brukargrupper.

Därutöver har yttrande inkommit från *SRF, Stockholms stad* (Synskadades riksförbund), som stödjer förslaget men föreslår bland annat förtydliganden som svarar mot behoven hos gruppen gravt synskadade personer. SRF konstaterar att den arbetsgrupp som inom socialtjänstförvaltningen berett ärendet inte haft några representanter från de organisationer som representerar berörda brukargrupper.

Mina synpunkter

Jag tillstyrker socialtjänstnämndens förslag till förändringar och förtydliganden av riktlinjerna, förutom att resursbrist inte kan vara skäl till avslag vare sig det gäller beslut enligt socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade i enlighet med stadsledningskontorets förslag.

Utifrån behoven hos gruppen gravt synskadade personer finns skäl att socialtjänstnämnden får i uppdrag att i samverkan med berörda brukarorganisationer ytterligare se över riktlinjerna för ledsagarservice.

Därutöver vill jag uppmärksamma behovet av riktlinjer för hur staden ska tillgodose kommunikationsbehov vid ansökan om bistånd eller inom insatsen råd och stöd enligt LSS. En brist på kartläggning och uppföljning har uppmärksammats i den pågående översynen av teckenspråkets ställning (SOU 2006:54), varför socialtjänstnämnden får i uppdrag att se över om riktlinjerna för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning behöver kompletteras i denna del.

I likhet med stadsledningskontoret vill jag framhålla vikten av att stadsdelsnämnderna planerar resurserna så att besluten kan verkställas i rimlig tid. Riktlinjerna syftar till en likvärdig bedömning i staden men ersätter inte möjligheten till individuella lösningar. Rätten till en individuell prövning av varje ansökan är grundläggande för rättssäkerheten och ska alltid beaktas.

Jag instämmer i stadsledningskontorets förslag att begreppet funktionshinder ska ersättas med funktionsnedsättning enligt stadens handikappolitiska program samt att socialtjänstnämnden ska fortsätta revideringen av riktlinjerna utifrån kommunstyrelsens beslut om stadsövergripande styrdokument. För att staden ska nå målen om full delak-

tighet är det också angeläget att riktlinjerna skrivs så att de är lätta att förstå för brukare och anhöriga.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta följande

1. Stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, samt stadens riktlinjer för riksferdtjänst revideras enligt socialtjänstnämndens förslag, utom för avslag vid resursbrist där riktlinjerna revideras enligt stadsledningskontorets förslag.
2. Stadens riktlinjer för ledsagarservice revideras enligt socialtjänstnämndens förslag.
3. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att fortsätta att se över riktlinjerna för ledsagarservice enligt vad som anförs av föredragande borgarråd.
4. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att fortsätta att se över riktlinjerna för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning enligt vad som anförs av föredragande borgarråd.
5. I stadens riktlinjer enligt punkt 1 och 2 ersätts begreppet funktionshinder med begreppet funktionsnedsättning enligt stadsledningskontorets förslag.
6. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att fortsätta revideringen av riktlinjerna utifrån kommunstyrelsens beslut om stadsövergripande styrdokument.

Stockholm den 14 september 2006

MARGARETA OLOFSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

ÄRENDET

Socialtjänstnämnden beslutade den 25 april 2006 att för egen del godkänna förslaget till revidering av stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder samt riktlinjer för riksfärdtjänst.

Socialtjänstnämnden beslöt vidare den 18 maj 2006 att för egen del godkänna förtydligande av insatsen ledsagarservice. Båda ärendena överlämnades till kommunstyrelsen för beslut. Socialtjänstnämnden föreslår en revidering av riktlinjerna inom områdena:

- Demens och personkrets 2 enligt LSS
- Avslag vid resursbrist
- Riksfärdtjänst, så kallade generella tillstånd
- Resor till och från daglig verksamhet, frågan om egenavgift
- Vissa frågor om avlösarservice
- Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år enligt LSS
- Ledsagarservice

Ärendet om revidering av stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning och riktlinjer för riksfärdtjänst

Socialtjänstnämnden beslutade den 25 april 2006 att för egen del godkänna de ställningstaganden och förslag som presenteras i tjänsteutlåtandet och överlämna dem till kommunstyrelsen för beslut.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 april 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Socialtjänstförvaltningen har berett ärendet i samråd med stadsledningskontoret och företrädare för stadsdelsförvaltningarna. Ärendet har behandlats av socialtjänstförvaltningens handikappråd torsdagen den 20/4 2006.

Bakgrund

Handikappreformen

I Handikapputredningens slutbetänkande (SOU 1991:46) Handikapp - Välfärd - Rättvisa konstateras att lagstiftning många gånger är nödvändig för att tillförsäkra en person med funktionshinder rätten att fungera i samhället som andra. Som en konsekvens av handikapputredningens slutsatser och den dåvarande riksdagsmajoritetens uttryckliga vilja att värna funktionshindrades rätt till goda levnadsvillkor infördes Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade, LSS, 1994. Denna lag ger människor med svåra funktionshinder rätt till olika insatser såsom personlig assistans, bostad med särskild service m.m. En genomgående tanke i handikappreformen, och LSS, är normaliseringsprincipen. Man ska som funktionshindrad ha rätt – och ges möjlighet – att leva som andra. Denna princip har förstärkts bl.a. genom den av riksdagen antagna nationella handlingsplanen ”Från patient till medborgare” (Prop. 1999/2000:79) med dess ambition att ”identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionshinder”. En ambition som delas av Stockholms stad och som bl.a. får sitt uttryck i det av staden pågående tillgänglighetsprojektet tillika stadens ambition att senast år 2010 vara Europas mest tillgängliga huvudstad.

I LSS betonas den enskildes inflytande och medbestämmande över hur det personliga stödet ska utformas. En av LSS grundsatser är att genom det personligt utformade stödet ska ”goda levnadsvillkor” uppnås (prop. 1992/93:159 s. 5-6). Liknande intentioner finns även i Socialtjänstlagen (SoL), där det av 5 kap. 7 § framgår att kommunen ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter svårigheter i sin livsföring, får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Stadens riktlinjer

En insatsreglerad rättighetslag som LSS - och en ramlag som Socialtjänstlagen (SoL) - är förhållandevis allmänt hållna. Staden, med sin decentraliserad organisation, är därför beroende av riktlinjer för att de enskilda handläggarna ska kunna göra likartade bedömningar. Riktlinjerna ska vara ”levande dokument” som kontinuerligt uppdateras utifrån bl.a. klargörande i rättspraxis samt andra förändringar av vikt.

Stadens riktlinjer ”Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder” (KS 2002) syftar till att skapa tydlighet genom att redovisa frågor/fakta en handläggare ska ta ställning till i handläggningen av en ansökan om stöd. Bedömningar utgår från aktuella, individuella förutsättningar. Målet är att den enskilde ska få en likvärdig bedömning oavsett var i staden han/hon bor. Förvaltningen anordnar i samverkan med stadsledningskontorets juridiska avdelning årliga fortbildningar i bl.a. rättspraxisfrågor. Nya handläggare får också möjlighet att två gånger per år gå en introduktionsutbildning i stadens riktlinjer. Under hösten 2005 och våren 2006 pågår därtill en större utbildningssatsning för all personal i stadens omsorg om funktionshindrade i syfte att implementera de nya riktlinjerna för dokumentation inom utförande av omsorg om funktionshindrade (SotN 2005-11-22).

Aktuella riktlinjer inom omsorgen om funktionshindrade återfinns på socialtjänstförvaltningens hemsida under länken riktlinjer.

Nyligen genomförd revidering riktlinjerna

Efter diskussioner om man kan ha snävare riktlinjer för bl.a. medföljare vid semesterresa behandlades denna fråga av socialtjänstnämnden. Förslag om åtstramningar avvisades av en enig socialtjänstnämnd och sedan även av kommunstyrelsen (PM 2005 RV11 Dnr 326-4420/2004, 326-1524/2004). Kommunstyrelsen ansåg vidare att principerna för bedömning av medföljare vid semesterresa, korttidsvistelse, hemtjänst i assistansliknande form och avlösarservice tills vidare skulle vara oförändrade. Detta då de möjligheter till besparingar som presenterats – sammanlagt drygt 6 miljoner kronor/år för hela staden – inte bedömdes stå i proportion till de försämringar som skulle drabba den enskilde om förändringarna genomfördes.

Fler frågeställningar – kartläggning och problembeskrivning

Som framgick i ovan nämnda ärende - PM 2005 RV11 - avsåg socialtjänstförvaltningen att återkomma med fler frågor som aktualiserats i revideringen av stadens riktlinjer inom omsorgen om funktionshindrade. De frågor som i detta ärende behandlas är som följer:

- Demens och personkrets 2 i LSS.
- Avslag vid resursbrist
- Riksfärdtjänst – generella tillstånd
- Resor till och från daglig verksamhet; fråga om egenavgift
- Vissa frågor om avlösarservice
- Korttidsutvärdering för skolungdom över 12 år enligt LSS

Problembeskrivning och socialtjänstförvaltningens bedömning

1. Demens och personkrets 2 i LSS.

LSS lagen avser att ge stöd och service till vissa funktionshindrade. Det är enligt lagstiftaren de funktionshindrade med de största behoven som ska få att stöd genom denna lag. För att få stöd enligt LSS måste man som funktionshindrad omfattas av någon av lagens tre personkretsar. Per-

sonkrets 1 och 2 är diagnosstyrda dvs. ”rätt diagnos” ger tillträde till lagen medan personkrets 3 omgärdas av krav på funktionshindrets allvarlighetsgrad, varaktighet och den enskildes dagliga behov av stöd. Här har diagnos en underordnad betydelse. Personer som omfattas av personkrets 1 och 2 har möjlighet att ansöka om LSS-insatsen daglig verksamhet – som syftar till att ge en meningsfull sysselsättning till personer i yrkesverksam ålder - medan personer som omfattas av personkrets 3 inte har denna möjlighet. Detta då lagstiftarens ansåg att det ekonomiska utrymmet inte medgav en sådan reform då lagen skrevs fram, dvs. i början på 1990-talet. Det finns med andra ord många människor som omfattas av LSS men som inte har rätt till LSS-insatsen daglig verksamhet, t.ex. människor med psykiska funktionshinder och människor med demens.

Personkrets 2 i LSS avser personer med betydande begåvningsmässig nedsättning till följd av hjärnskada som förorsakats av sjukdom eller olycka. I lagens förarbeten anges att personer med begåvningsmässig nedsättning till följd av missbruk eller demens dock inte ska omfattas av personkrets 2. Detta har bl.a. fått konsekvensen att yngre dementa personer - som ofta har avsevärda funktionshinder och även ofta omfattas av personkrets 3 i LSS – inte har någon möjlighet att få LSS-insatsen daglig verksamhet. Kammarrätten i Stockholm har dock i ett avgörande ansett att en yngre person med demens, sannolikt Alzheimers sjukdom, skulle ingå i personkrets 2 LSS och därmed getts rätt till LSS-insatsen daglig verksamhet. Kammarrätten menade att man inte ska ta hänsyn till vad som anges i förarbetena om det finns en tydlig lagtext och att lagtexten för personkrets 2 är så tydlig att man inte kan återropa förarbetena för annan tolkning.

Socialtjänstförvaltningen har tillskrivit socialstyrelsen i frågan och socialstyrelsen har i sin tur tillskrivit sitt vetenskapliga råd tillika socialdepartementet. Helt nyligen avgav socialstyrelsen ett yttrande till kammarrätten i Stockholm i ett nytt, men snarlikt ärende (Dnr 72-359/2006). Här är socialstyrelsens slutsats att den yngre dementa person ärendet gäller bör omfattas av personkrets 2 LSS. Socialstyrelsen har i ärendet bl.a. inhämtat yttrande från en professor vid geriatriska kliniken vid universitetssjukhuset i Linköping. Slutsatsen var att aktuell persons funktionshinder kunde beskrivas som ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranlett av kroppslig sjukdom. Med andra ord att Alzheimers sjukdom, och andra demenssjukdomar, inte kan betraktas som psykiska sjukdomstillstånd. Mot bakgrund av detta ansåg Socialstyrelsen i sitt yttrande att personen bör ingå i personkrets 2 LSS

Sammanfattningsvis får konstateras att det i lagtext och förarbete anges olika i fråga om vilka som kan omfattas av personkrets 2 LSS. I sådana fall ska, såsom kammarrätten anger i ovan refererade mål, lagtexten gälla. Och lagtexten är tydlig i frågan: Personer med en kroppslig sjukdom, och hit hör uppenbarligen Alzheimers sjukdom, omfattas av personkrets 2 om sjukdomen utgör ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder.

Socialtjänstförvaltningens bedömning och förslag

Det är socialtjänstförvaltningens bedömning att det i princip krävs en lagändring om lagstiftarens avsikt fortfarande är att personer med demens inte ska kunna omfattas av personkrets 2, förutsatt att övriga rekvisit i lagrummet uppfylls. Socialtjänstförvaltningen föreslår därför att riktlinjetexten i de övergripande riktlinjerna ”Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder” ändras så att det fortsättningsvis framgår att personer med demens kan omfattas av personkrets 2, förutsatt att sjukdomen utgör ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder pga. av en hjärnskada i vuxen ålder och att personen är under 65 år.

2. Avslag vid resursbrist

I juli 2003 tillsatte statsrådet Berit Andnor utredningen ”Beviljats men inte fått” (SoU 2004:118) om verkställighet av vissa gynnande kommunala beslut. Utredningen ansåg att man inte borde avslå ansökningar om bistånd enligt SoL och LSS genom att återropa att beslut inte kan verkställas inom rimlig tid. Utredningen konstaterade dock att det i förhållandevis många kommuner fanns brukare som får ett avslagsbeslut trots bedömt behov. Anledningen till dessa avslag, konstaterade utredaren, var att behovet inte bedömdes kunna verkställas inom rimlig tid. Avslagens gjordes utifrån rättssäkerhetsskäl; Om en kommun meddelar den enskilde ett avslag på grund av

platsbrist/resursbrist har den enskilde möjlighet att överklaga beslutet till länsrätten. Till stöd för denna princip fann utredaren att aktuella kommuner - och länsstyrelser - åberopade ett beslut av JO (dnr 2577-2000) där JO bl.a. skriver: "Om det kan bli svårt att verkställa ett beslut om bistånd ligger det, inte minst från rättssäkerhetssynpunkt, nära tillhands anse att ansökan, om den inte kan verkställas inom tre månader, bör avslås. Därigenom bereds den enskilde möjlighet att överklaga beslutet till domstol." JO menar med andra ord att om en kommun inte kan verkställa en sökt insats, som den enskilde har rätt till, inom tre månader, så ska ansökan avslås så att den enskilde kan överklaga till länsrätt. Syftet, enligt JO, är att länsstyrelsen, med stöd av bl.a. sanktionsavgifter, då ska kunna utfärda förelägganden gentemot kommunen om verkställighet; något som anses innebära en klar fördel för den enskilde jämfört med att erhålla ett gynnande beslut som sedan i praktiken kanske inte verkställs.

Utredaren till "Beviljats men inte fått" (SoU 2004:118) menar emellertid att personer som ges dessa avslag i praktiken inte överklagar dessa beslut. Och utifrån detta "faktum" konstaterade utredaren att ansökningar om bistånd enligt SoL och LSS därför inte borde avslås även om man i utredningsfasen vet att ett gynnande beslut inte kan verkställas inom rimlig tid.

Socialtjänstförvaltningen var i sitt remissvar (SotN mars 2005) obenägen att hålla med utredaren om detta. Detta då stadens riktlinjer åberopar nämnda JO beslut dvs. att berättigade insatser som inte kan verkställas inom tre månader ska avslås. I en situation med brist på särskilda boenden har detta tillvägagångssätt bedömts vara det mest rättssäkra för den enskilde. Stadens handikappchefer har även uppgett att brukare i praktiken överklagar just sådana avslagsbeslut som den statlige utredaren gör gällande att så inte görs. Att Stockholm skiljer sig från andra kommuner beror sannolikt på stadens återkommande fortbildningsinsatser i frågan. Även stadens revisionskontor menar att avslag då en insats inte kan verkställas inom rimlig tid är det mest rättssäkra. Ett resonemang som framgår i revisionsrapport 15, "Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelar i Stockholm".

Nu föreslås dock en ändring i socialtjänstlagen, SoL. I propositionen Nationell utvecklingsplan för äldreomsorgen (2005/06:115), framgår att det ska kunna utdömas sanktionsavgift på SoL-beslut som inte verkställs. Vid kontakter med socialdepartementet har vidare framkommit att ett liknande förslag sannolikt kommer att beredas även för LSS. Det är med andra ord ändringar på gång – i såväl SoL som LSS – som innebär att kommunala beslut som inte verkställs kommer att kunna leda till sanktionsavgifter. Detta ska jämföras med det som gäller idag; att sanktionsavgift bara kan utkrävas för de domar som inte verkställts. Antas förslagen av riksdagen finns det inte längre skäl göra avslag vid resursbrist.

Socialtjänstförvaltningens bedömning och förslag

Med anledning av den kommande förändringen i SoL föreslår socialtjänstförvaltningen att stadens omsorg om funktionshindrade fortsättningsvis bifaller en ansökan enligt SoL även om biståndet inte kan verkställas inom rimlig tid. Socialtjänstförvaltningen föreslår vidare att den linje som idag finns i riktlinjerna – att avslag lämnas om en insats inte kan verkställas inom rimlig tid – tills vidare bibehålls i LSS ärenden. Socialtjänstförvaltningen kommer att följa frågan och i god tid föreslå liknande förändringar som de som nu föreslås för SoL beslut att gälla även för LSS vid en kommande lagändring

3. Riksfärdtjänst – generella tillstånd

I de nuvarande riktlinjerna om riksfärdtjänst, vilka antogs 2002 och i princip är ett återgivande av Lagen om riksfärdtjänst (1997:735), nämns inte begreppet "generellt tillstånd för riksfärdtjänst". Dock har det i tidigare anvisningar funnits ett sådant begrepp. Innebörden har då varit att en brukare kunnat få ett beslut om riksfärdtjänst som haft ett till och med datum upp till tre år framåt i tiden och att brukaren getts rätt att beställa resor mellan ett eller flera resmål utan att för varje resa vända sig till sin stadsdel.

Socialtjänstförvaltningen har uppmärksammat på att flera stadsdelar fortfarande beslutar om s.k. generella tillstånd medan andra inte gör det alls och har därför genomfört en enkätundersökning där användandet av generella tillstånd efterfrågats.

I enkäten efterfrågades antal generella tillstånd, beslutens längd och konsekvenser om det för enkelhetens skull skulle klargöras att inga generella tillstånd fortsättningsvis ska förekomma. I enkätsvaren visade det sig att drygt hälften av stadens förvaltningar beslutar om generella tillstånd, flera stadsdelar hade många generella tillstånd - en stadsdel hade drygt 40 stycken - och ofta var löptiden för dessa beslut mellan 2 och 3 år. Förvaltningarna var emellertid eniga om att de önskade ha kvar möjligheten att fatta generella beslut men bara i förutsägbara ärenden och att längden för besluten efter en individuell prövning som huvudregel ska vara längst ett år.

Frågan har beretts i samverkan med stadsledningskontorets äldreberedning då riktlinjerna för riksfärdtjänst är de samma för äldreomsorgen och omsorgen om funktionshindrade.

Socialtjänstförvaltningens bedömning och förslag

Socialtjänstförvaltningen föreslår att möjligheten att besluta om generellt tillstånd för riksfärdtjänst ska finnas inskriven i riktlinjerna för riksfärdtjänst. Vidare att denna möjlighet ska kunna utnyttjas i den mån ärendena är förutsägbara och att längden för besluten maximeras till ett år. Förslag på kompletterande text i nuvarande riktlinjer för riksfärdtjänst:

”Om den enskilde gör regelbundna resor mellan t.ex. hemmet och sommarstugan kan ett s.k. generellt tillstånd utfärdas. Grundregeln är att detta tillstånd får gälla i högst ett år och att resan alltid ska vara specificerad.”

Vidare föreslås nedanstående förtydligande i riktlinjerna för riksfärdtjänst rörande de brukare som har personlig assistans enligt LASS, dvs. att försäkringskassan betalar större delen av den personliga assistansen:

”Om den enskilde har statlig assistansersättning enligt LASS ska det prövas om kostnader för assistentens resa helt eller delvis kan ingå i assistansersättningen. Om resan, helt eller *delvis*, inte täcks av assistansersättningen bekostas assistentens resa inom ramen för den kommunala riksfärdtjänsten. Om den enskilde behöver åka taxi eller specialfordon med sin personliga assistent ska riksfärdtjänstillståndet inkludera ledsagaren.”

4. Resor till och från daglig verksamhet; fråga om egenavgift

Daglig verksamhet är en LSS-insats i syfte att ge en meningsfull sysselsättning för personer i yrkesverksam ålder. Då omsorgen om utvecklingsstörda kommunaliserades 1994 överenskoms mellan landstinget och KSL att kommunerna i Stockholms län fortsättningsvis skulle ansvara för att den enskilde vid behov fick resa anordnad mellan bostaden och den dagliga verksamheten. Dessa resor företas i regel genom att den enskilde själv åker med allmänna kommunikationsmedel, SL, eller åker s.k. turbunden taxi som hemstadsdelen beställer. Ingen egenavgift tas ut av den enskilde då han/hon åker turbunden taxi och om den enskilde åker till och från den dagliga verksamheten får den enskilde sitt SL kort betalt av hemstadsdelen. Dessa principer har gällt i sedan övertagande av omsorgen om utvecklingsstörda från landstinget.

I syfte att minska kostnaderna för handikappomsorgen har ett flertal stadsdelar föreslagit att en egenavgift ska införas för de utvecklingsstörda personer och som reser med turbunden taxi till och från sin dagliga verksamhet. Vidare föreslås att de brukare som inte har färdtjänstkort, och därmed får ett SL kort av hemstadsdelen för resor till och från den dagliga verksamheten, fortsättningsvis ska betala detta kort av egna medel.

Socialtjänstförvaltningen har med hjälp av stadsledningskontoret undersökt frågan och kunnat konstatera att staden sammanlagt skulle kunna spara 2,4 milj. kr/år. Detta genom att de brukare som åker turbunden taxi åläggs en egenavgift motsvarande kostnaden av ett SL kort för pensionärer samtidigt som de brukare som får sitt SL-kort betalt av hemstadsdelen fortsättningsvis får betala detta själva.

Socialtjänstförvaltningen har bett Kommunförbundet Stockholms län, KSL, att sända ut en förfrågan om det är några kommuner i länet som begär en egenavgift. Det visade sig att det är två kommuner i länet som gör detta. Erfarenheterna respektive kommun gjort är att administratio-

nen av egenavgiften kostar mycket handläggningstid. Även det politiska priset har varit högt med protester från brukare och anhöriga.

Socialtjänstförvaltningens bedömning och förslag

Socialtjänstförvaltningen föreslår att nuvarande tillämpning i frågan om egenavgifter/SL-kort för resande till daglig verksamhet, dvs ingen egenavgift, ska fortsätta då den möjliga besparingen för staden om sammanlagt 2,4 milj. kr/år inte står i proportion till den administration och oro egenavgiften skulle skapa.

5. Vissa frågor om avlösarservice

I kommunstyrelsens behandling av PM 2005 RV11 gavs socialtjänstförvaltningen i uppdrag att se över riktlinjerna för insatsen avlösarservice. Bakgrunden till uppdraget var att stadsledningskontoret, SLK, i en konsultrapport ("Stockholms stads resursfördelning till avlösarservice", 2005-01-21, av Carlqvist & Odin) uppmärksammat att det fanns olikheter i bedömningen av insatsen avlösarservice. Där framgick nämligen att en stadsdel av sammanlagt fyra särskilde sig i beviljandet av avlösarservice. SLK förslog att det borde utredas i vad mån de skillnader som fanns i bedömningen av insatsen avlösarservice kunde bero på otydligheter i riktlinjerna för insatsen avlösarservice.

Socialtjänstförvaltningen har tillsammans med en arbetsgrupp med representanter från stadsdelarna analyserat frågan. Arbetsgruppens analys blev att den stadsdel som beviljat osedvanligt mycket avlösartimmar gjort det för att ge en form av stöd som inte kan inkluderas i insatsen avlösarservice och inte heller har stöd i riktlinjerna. Något behov att skriva om riktlinjen fanns inte.

Socialtjänstförvaltningens bedömning och förslag

Socialtjänstförvaltningen finner inget skäl att ändra de nuvarande riktlinjerna för avlösarservice.

6. Korttidstillsyn för skolgång över 12 år enligt LSS

Korttidstillsyn för skolgång över 12 år är en LSS-insats som syftar till att ge ungdomar som omfattas av LSS möjlighet till meningsfull fritid efter skoldagen och under lov. Utbildningsnämnden genomförde en omorganisation den 1 januari 2005 vilken resulterade i att hela ansvaret för insatsen korttidstillsyn överfördes till stadsdelsnämnderna. Tidigare fattade stadsdelsnämnderna beslut om korttidstillsyn och utbildningsnämnden bekostade och utförde den beviljade insatsen. Förändringen har resulterat i att riktlinjerna för insatsen behöver ses över. Ett förtydligande är bl.a. resor till och från korttidstillsyn och vad som ska betraktas som skolresa.

Socialtjänstförvaltningens bedömning och förslag

Socialtjänstförvaltningen föreslår att riktlinjen för insatsen dels revideras och dels förtydligas på en del punkter. De förändringar som föreslås är att riktlinjen förtydligas bl.a. när i tid insatsen ska beviljas eftersom det har funnits oklarheter om hur formuleringen "över 12 år" ska definieras. Ett annat förtydligande gäller resor till och från korttidstillsyn och vad som ska betraktas som skolresa. Bland de tillägg som föreslås kan nämnas att privata utförarens skyldighet att ha länsstyrelsens tillstånd för sin verksamhet är inskrivna. Vidare har det i förslaget skrivits in när under dygnet som korttidstillsyn kan beviljas. Förslaget på reviderad riktlinje för korttidstillsyn finns i bilaga 1.

Övriga frågor

Revisionskontoret har i revisionsrapport 15 "Rättsäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelar i Stockholm" – och som för närvarande är ute på remiss i staden – föreslagit vissa förändringar i de delar av stadens riktlinjer för kontaktmannaverksamheten som ingår i omsorgen om funktionshindrade. Dessa riktlinjer är gemensamma för omsorgen om funktionshindrade, Individ och familjeomsorgen och socialpsykiatrin. Socialtjänstförvaltningen håller med

revisionskontoret och avser att presentera förslag på reviderade riktlinjer för de delar av kontaktnannaverksamheten som ingår i omsorgen om funktionshindrade.

Socialtjänstförvaltningen avser också att snart presentera förslag på revidering och förtydligande av riktlinjerna för insatsen ledsagarservice.

Bilaga till socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande:

Förslag på reviderade riktlinjer för ”Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS”.

Förslag på reviderade riktlinjer för ”Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS”. Nedanstående kapitel förslås ersätta det nuvarande kapitlet 4.7 i riktlinjerna ”Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för funktionshindrade barn, ungdomar och vuxna” (som finns att läsa i sin helhet på socialtjänstförvaltningens hemsida).

4:7 Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS

Skolbarnsomsorg gäller alla barn till och med 12 års ålder som går i skolan, Lag (1997:1212). Funktionshindrade ungdomar över 12 år kan även fortsättningsvis behöva en trygg situation och en meningsfull sysselsättning före och/eller efter skoldagen samt under skollov och ferier.

I prop.1992/93:159 sid. 79 framgår följande om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år:
Det är därför nödvändigt att ungdomen under sådan tid kan tillförsäkras både en trygg situation och en meningsfull sysselsättning. Behovet av tillsyn och verksamhet kan vara mycket varierande. Det innebär att tillsynen måste kunna utformas flexibelt med utrymme för individuella lösningar. Vissa ungdomar kan behöva tillsyn och hjälp i hemmet. För andra kan kommunens reguljära fritidsverksamheter med personligt stöd vara det bästa alternativet. I vissa situationer kan det vara lämpligt att anordna särskilda grupper för att tillgodose önskemål som kan finnas bland funktionshindrade ungdomar om att träffa andra ungdomar i en likartad situation.

Om ungdomen omfattas av LSS och har ett behov av korttidstillsyn, har han/hon rätt till insatsen korttidstillsyn.

Det kan förekomma att insatsen kan beviljas även om vårdnadshavaren är hemma.

Tillämpning

Beslut om korttidstillsyn fattas fr o m ungdomen börjar i årskurs 7. Beslut kan också fattas under sommaren efter avslutad årskurs 6, i de fall den enskilde begär det. Skolschablonen upphör att gälla den 1 juli efter avslutad årskurs 6. Därefter faller kostnaderna för korttidstillsyn inom funktionshinderomsorgens budget.

För barn och ungdomar i bostad med särskild service ingår fritidsverksamhet i boendet. Korttidstillsyn för dessa barn och ungdomar ska i första hand tillgodoses inom ramen för boendeinsatsen. Om det av pedagogiska och sociala skäl krävs något annat än vad boendet kan erbjuda kan insatsen ”korttidstillsyn för skolungdom” vara en relevant insats.

Den stadsdel som gjort placeringen utreder, beslutar och har det ekonomiska ansvaret för denna insats, som är ett komplement till boendet.

Insatsen söks hos stadsdelsförvaltningen

Stadsdelsförvaltningen beslutar om insatsen såväl för de ungdomar som är inskrivna i särskolan som för de som inte är inskrivna och där ungdomarna i båda fallen omfattas av LSS

I båda fallen ansvarar stadsdelsförvaltningen praktiskt och ekonomiskt för att insatsen verkställs.

All korttidstillsyn ska utformas med utrymme för flexibla lösningar och utgå från den enskildes behov. Detta kan vara att den enskilde kan gå kvar i sitt fritidshem eller ingå i en grupp med andra funktionshindrade ungdomar, integrerad i någon parklek eller fritidsgård.

Korttidstillsyn kan beviljas mellan kl.06.30 – 18.30 vilket är samma förhållande som för ordinarie skolbarnsomsorg.

Korttidstillsyn kan beviljas under hela den tid elever går i gymnasieskolan.

Privata anordnare av korttidstillsyn ska ha länsstyrelsens tillstånd.

Skolskjuts beviljas inte för elever som åker ytterligare en resa än den fram och tillbaka till skolan. Exempel: Resa 1: hem – skola. Resa 2: skola – korttidstillsyn. Resa 3: korttidstillsyn –

hem. Den tredje resan är således inte en skolresa och får därför bekostas inom funktionshinderomsorgens budget. Med ”hem” i exemplet menas föräldrahem, barnboende eller korttidshem.

Resor till och från korttidstillsyn under lov, förutom den tredje resan, bekostas av skolan.

Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år fattas enligt 9 § p 7 LSS.

Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år som bistånd enligt SoL

För de funktionshindrade ungdomar som inte omfattas av LSS ska behovet av korttidstillsyn i första hand tillgodoses inom stadens fritidsverksamhet. Om behovet inte uppfylls inom stadens fritidsverksamhet har den enskilde möjlighet att ansöka om korttidstillsyn enligt SoL. Beslut fattas enligt 4 kap. 1 § SoL. (Se även kapitel 2).

Ärendet om revidering av riktlinjer för ledsagarservice

Socialtjänstnämnden beslutade den 18 maj 2006 att för egen del godkänna de ställningstaganden som presenteras i tjänsteutlåtandet och överlämna tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen för beslut.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden *Margareta Olofsson m.fl.* (v), ledamöterna *Monika Lindh m.fl.* (s) och ledamoten *Henrik Mannerstråle* (mp) enligt följande.

Det är mycket positivt att riktlinjerna för ledsagarservice förtydligas mot bakgrund av att funktionshindersombudsmannen i de två senaste årsrapporterna haft synpunkter på tillämpningen. Rätten till en individuell prövning av varje ansökan är grundläggande för rättsäkerheten och ska alltid beaktas i staden.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden *Peter Lundén-Welden m.fl.* (m), ledamöterna *Ann-Katrin Åslund m.fl.* (fp) och ledamoten *Ewa Samuelsson* (kd), enligt följande.

Ledsagarservice är en viktig insats som starkt bidrar till att öka den enskildes frihet och möjligheter att leva ett liv på sina villkor. Vi vill särskilt understryka vikten av allas rätt till en individuell prövning vid ansökan om ledsagarservice. Precis som förvaltningen påpekar tillgodoses inte alltid ledsagarservice inom ramen för boendet. Att vissa stadsdelar inte prövar rätten till ledsagarservice när en person bor i gruppboende enligt LSS är oacceptabelt. Rätten till ledsagarservice måste slås fast mycket tydligt av staden – annars finns risken att allt fler funktionshindrade blir fysiskt bundna vid boendet utan möjlighet till ett aktivt liv efter egna intressen.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 2 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Socialtjänstförvaltningen har berett ärendet i samråd med stadsledningskontoret och företrädare för stadsdelsförvaltningarna. Ärendet har behandlats av socialtjänstförvaltningens handikappråd måndagen den 15 maj 2006.

Bakgrund

De lagrum som reglerar stödet för människor med funktionshinder är förhållandevis generellt hållna. Genom prejudikat och rättspraxis har dock mycket klargjorts i tolkningshänseende. Staden, med sin decentraliserade organisation, är beroende av riktlinjer för att de enskilda handläggarna ska kunna göra likartade bedömningar. Detta poängteras återkommande av stadens revisionskontor.

Stadens övergripande riktlinjer inom omsorgen om funktionshindrade, ”Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder” (KS 2002), syftar till

att skapa tydlighet genom att redovisa de frågor/fakta som en handläggare ska ta ställning till i handläggningen av en ansökan om stöd. Bedömningen ska utgå från aktuella, individuella förutsättningar. Målet är att den enskilde ska få en likvärdig bedömning oavsett var i staden han/hon bor.

Under åren 2005 och 2006 har flera principiella frågor i ovanstående riktlinjer behandlats av socialtjänstnämnden och kommunstyrelsen. I PM 2005 RV11 Dnr 326-4420/2004, 326-1524/2004 behandlade kommunstyrelsen vissa frågor kring insatserna medföljare vid semesterresa, hemtjänst i assistansliknande form, avlösarservice och korttidsvistelse. I ett nytt ärende (SotN 2006-04-25) behandlades ytterligare frågeställningar. Dessa var:

- demens och personkrets 2 i LSS,
- avslag vid resursbrist,
- generella tillstånd i riksfärdtjänsten,
- fråga om egenavgift för resor till och från daglig verksamhet och
- vissa frågor om avlösarservice och korttidsvård för skolungdom över 12 år.

Aktuella riktlinjer inom omsorgen om funktionshindrade återfinns på socialförvaltningens hemsida under länken riktlinjer; rubrik: funktionshinder.

Nu gällande riktlinjer för ledsagarservice inom omsorgen om funktionshindrade utgörs av kapitel 4.3 i de övergripande riktlinjerna Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för funktionshindrade barn, ungdomar och vuxna.

Ledsagarservice; problembeskrivning.

Av stadens riktlinjer framgår bl.a. att ledsagarservice är en insats som är knuten till aktiviteter utanför hemmet och syftar till att en person med funktionshinder ska kunna leva som andra och delta i samhällets gemenskap. Vidare att insatsen ska ge möjlighet att delta i fritidsaktiviteter, i kulturlivet, besöka vänner eller bara promenera. Insatsen ska även tillgodose behov av ledsagning vid exempelvis sjukhusbesök. Det framhålls att ledsagarservice alltid ska vara individuellt utformad och ha karaktären av personlig service. Det är det individuella behovet som avgör när insatsen ska ges samt hur omfattande den ska vara. Vidare att behovet av ledsagarservice naturligtvis varierar utifrån den funktionshindrades intressen och aktiviteter. Yngre personer har ofta ett större behov av hjälp för att kunna delta i samhällslivet än en person i hög ålder.

Av funktionshinderombudsmannens årsrapport 2004, sid. 18, framgår att bedömningen av insatsen ledsagarservice skiljer sig åt mellan stadsdelarna. Till socialtjänstförvaltningen har vidare förts fram att vissa stadsdelar inte prövar rätten till ledsagarservice då en person bor i gruppbostad enligt LSS. Att inte uppta, utreda och fatta beslut kring en sådan framställning strider mot gällande lag och mot de riktlinjer kommunstyrelsen fattat beslut om. Visserligen är grundprincipen att en person som bor i en bostad med särskild service enligt LSS, exempelvis ett gruppboende, ska få sitt behov av ledsagarservice tillgodosett inom ramen för boendet. Samtidigt är det den enskildes rätt att kunna få insatsen utförd av andra än gruppboendepersonalen om det finns särskilda skäl.

Särskilda skäl – såsom de specificeras i stadens riktlinjer – kan t.ex. vara att insatsen rent faktiskt inte tillgodoses av gruppboendepersonalen. Något som förekommer. I en sådan situation ska alltså alltid den enskilde kunna ansöka om och även få ledsagarservice beviljad och därmed utförd av andra än personalen i gruppboendestaden. Om inte annat i avvaktan på att gruppboendestaden kan ta ansvar för insatsen. Den enskilde får aldrig hamna i ett juridiskt tomrum där den ena enheten, gruppboendestaden, hänvisar till den andra, enheten för myndighetsutövning, och vice versa. Behovet ska alltid utredas enligt gällande lagar och riktlinjer. En av de bärande principerna i LSS är att man inte kan ge ett avslag med hänvisning till att ett behov är tillgodosett om det rent faktiskt inte är tillgodosett. Detta anges i § 7 LSS och det är angeläget att detta följs.

Mot bakgrund av ovanstående framgår det sedan tidigare i stadens riktlinjer (dvs. i kap. 4.3 som berör ledsagarservice och gällt sedan 2002) att:

Regeringsrätten har ansett att det undantagsvis ska finnas möjlighet att få ledsagning genom extra beslut om ledsagarservice, som utförs av andra än gruppboendestadens personal, om det

finns särskilda skäl för detta. Regeringsrätten (RÅ 1995 ref. 47) har t.ex. ansett att det förelåg särskilda skäl när den sökande var en ung kvinna som ville ha rätt att gå ut på stan utan att alltid ha personalen i gruppboendestaden som ledsagare. Personer som bor i gruppboendestad kan således ha rätt till insatser i form av ledsagarservice om den boende är i behov av utökad individuellt anpassad aktivitet.

Och vidare att:

Ett annat exempel då särskilda skäl kan anses föreligga är när behovet av ledsagarservice rent faktiskt inte tillgodoses i gruppboendestaden

Socialtjänstförvaltningens förslag

Socialtjänstförvaltningen har med stöd av en arbetsgrupp med representanter från stadsdelsförvaltningarna studerat om riktlinjerna för ledsagarservice kan förbättras. Arbetsgruppen fann att det var i skarven mellan de två insatserna ledsagarservice och boende med särskild service som oklarheter ofta uppstår. Arbetsgruppens slutsats blev att riktlinjerna för ledsagarservice bör förtydligas på några punkter. Förslagen på förtydliganden handlar om rätten att få en ansökan upptagen och utredd även om behovet av insatsen teoretiskt ska utföras inom ramen för en annan insats, om en gruppboendestads ansvar att erbjuda ledsagning även på kvällstid och om vikten av att undersöka förutsättningarna för s.k. utflyttad verksamhet - dvs. att boende i en gruppboendestad och gruppboendestadens personal vistas på en lägergård eller liknande - innan en sådan genomförs.

Socialtjänstförvaltningen föreslår att de riktlinjer som reglerar insatsen ledsagarservice, kapitel 4.3 i de övergripande riktlinjerna ”Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder” KS 2002, kompletteras enligt nedan:

Tillägg 1:

Ansökningar om ledsagarservice, som åberopar att behovet av ledsagarservice rent faktiskt inte tillgodoses inom ramen för bostad med särskild service enligt LSS, t.ex. ett gruppboende ska alltid behandlas individuellt enligt gällande lagrum och dessa riktlinjer.

Tillägg 2:

I boendeinsatsen ska det generellt sett finnas utrymme för individuellt anpassad ledsagning till olika aktiviteter och fritidssysselsättningar t.ex. genom att arbetsscheman anpassas så att en brukare kan göra egna aktiviteter även på kvällstid och helger.

Tillägg 3:

”Utflyttad verksamhet” innebär att boende i en gruppboendestad och gruppboendestadens personal vistas på en lägergård eller liknande. I planeringen, och inför ett beslut om s.k. utflyttad verksamhet, ingår att de boende / de boendes företrädare ska ge sitt samtycke till den temporära verksamhetsförändringen, vilket ska dokumenteras i utförardokumentationen. Ibland önskar bara vissa i en gruppboendestad att utflyttad verksamhet anordnas, medan andra avböjer. Vid dessa tillfällen ska individuella lösningar av ledsagning m.m. istället erbjudas av gruppboendestaden till de personer som inte önskar ”utflyttad verksamhet”.

Bilaga till socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande: Förslag på reviderad riktlinje för insatsen ledsagarservice

” Förslag på reviderad riktlinje för insatsen ledsagarservice” att ersätta nuvarande kapitel 4.3 i de övergripande riktlinjerna Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för funktionshindrade barn, ungdomar och vuxna.

4:3 Ledsagarservice

Insatsen ledsagarservice syftar till att en person med funktionshinder ska kunna leva som andra och delta i samhällets gemenskap. Ledsagarservice är en insats knuten till aktiviteter utanför hemmet. Insatsen ska ge möjlighet att delta i fritidsaktiviteter, i kulturlivet, besöka vänner eller bara promenera. Insatsen ska även tillgodose behov av ledsagning vid exempelvis sjukhusbesök.

Ledsagarservice ska alltid vara individuellt utformad och ha karaktären av personlig service. Några generella ramar om högsta antal timmar per månad finns inte. Det individuella behovet avgör när insatsen ska ges samt hur omfattande den ska vara. I utredningsfasen är det viktigt att skaffa en bild av behovet av ledsagarservice. Givetvis varierar behovet av ledsagarservice utifrån den funktionshindrades intressen och aktiviteter. Det ska även beaktas att en yngre person ofta har ett större behov av att kunna delta i samhällslivet, och därmed ett större hjälpbehov än en person i hög ålder.

Önskemål vad gäller val av ledsagare, ska i möjligaste mån tillgodoses. Insatsen ska utformas på sådant sätt att den är lättillgänglig och stärker den funktionshindrades förmåga att leva ett självständigt liv. Vid behov inkluderar ledsagarservice hjälp med förflyttning, på- och avklädning, hjälp vid toalettbesök, samt måltidssituationer. Ledsagarservice är en social tjänst och några medicinska insatser med sjukvårdsutbildad personal kan inte tillhandahållas.

Avser ledsagarservicen funktionshindrade barn och ungdomar ska det behov som går utöver vad som är normalt för ett barn i ifrågavarande ålder utgöra grunden för bedömningen. T.ex. kan det anses ingå i ett normalt föräldraansvar att följa med på en nioårings biobesök medan ledsagare för ett biobesök för äldre ungdomar ska kunna beviljas om behov och rätt till insatsen föreligger i övrigt.

I bedömningen ska hänsyn tas till att barnet/den unge ofta har behov att göra erfarenheter tillsammans med någon annan vuxen än sina föräldrar.

Om den sökande har personlig assistans enligt LSS/LASS ska insatsen ledsagarservice ingå i insatsen personlig assistans.

Om den enskilde omfattas av LSS fattas beslut om ledsagarservice enligt 9 § p 3 LSS.

Om den enskilde ej omfattas av LSS men är i behov av insatsen fattas beslut enligt 4 kap. 1§ SoL. Se även kap. 2.

För ledsagarservice utgår ingen avgift oavsett om beslutet fattas enligt LSS eller SoL.

I beslutet om ledsagarservice ska anges vilka ungefärliga omkostnader som kan medges för ledsagaren t.ex. för förtäring, entrebiljett m.m. Principen är att ledsagaren ska ersättas för sina utlägg men att den ungefärliga storleken på utläggerna ska ha angetts i beslutet om ledsagarservice. Återkommande utlägg, eller större utlägg som t.ex. en dyr konsertbiljett, bör anmälas med framförhållning. Utlägg redovisas i efterskott med kvitto.

Ledsagning och bostad med särskild service

I insatserna bostad med särskild service för barn-, ungdomar och vuxna (9 § p 8 LSS och 9 § p 9 LSS) ingår fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Vid boende i gruppboende och bostad med särskild service för barn och ungdom är huvudregeln att den enskildes hela behov ska tillgodoses genom personal i boendet. I boendeinsatsen ska det generellt sett finnas utrymme för individuellt anpassad ledsagning till olika aktiviteter och fritidssysselsättningar t.ex. genom att arbets-scheman anpassas så att en brukare kan göra egna aktiviteter även på kvällstid och helger.

Regeringsrätten har dock ansett att det undantagsvis ska finnas möjlighet att få ledsagning genom extra beslut om ledsagarservice, som utförs av andra än gruppboendens personal, om det finns särskilda skäl för detta. Regeringsrätten (RÅ 1995 ref. 47) har t.ex. ansett att det förelåg särskilda skäl när den sökande var en ung kvinna som ville ha rätt att gå ut på stan utan att alltid ha personalen i gruppboendet som ledsagare. Personer som bor i gruppboende kan således ha rätt till insatser i form av ledsagarservice om han/hon är i behov av utökad individuellt anpassad aktivitet.

Ett annat exempel då särskilda skäl kan anses föreligga är när behovet av ledsagarservice rent faktiskt inte tillgodoses i gruppboendet. Ansökningar om ledsagarservice, som gör gällande att behovet av ledsagarservice rent faktiskt inte tillgodoses inom ramen för bostad med särskild

service enligt LSS, t.ex. ett gruppboende ska alltid behandlas individuellt enligt gällande lagrum/dessa riktlinjer.

S.k. utflyttad verksamhet innebär att boende i en gruppboende och gruppboendens personal vistas på en lägergård eller liknande. I planeringen, och inför ett beslut om s.k. utflyttad verksamhet, ingår att de boende / de boendes företrädare ger sitt samtycke till den temporära verksamhetsförändringen, vilket ska dokumenteras i utförardokumentationen. Ibland önskar bara vissa i en gruppboende utflyttad verksamhet, medan andra avböjer. Vid dessa tillfällen ska individuella lösningar av ledsagning m.m. istället erbjudas av gruppboenden.

Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningens handikappkonsulenter har ett stadens uppdrag att utveckla och främja fritidsutbudet för personer med insatsen boende med särskild service enligt LSS. Aktuella aktiviteter består i regel av resor och läger. I de rutiner idrottsförvaltningen framarbetat - och som finns att läsa på www.stockholm.se/idrott/gruppboende - har hemstadsdelens biståndshandläggare myndighetsansvaret att utreda och besluta om ledsagarservice för den enskilde vid de resor/läger idrottsförvaltningen anordnar. I denna utredning ska biståndshandläggaren även utreda i vilken omfattning personal på den enskildes gruppboende kan vara ledsagare på den aktuella resan/läget.

Rutinerna i korthet:

Den som ansöker om plats på ett läger/resa uppmanas av idrottsförvaltningen att sända in en ansökan om ledsagarservice till sin biståndshandläggare. Handikappkonsulenterna på idrottsförvaltningen inväntar därefter information av biståndshandläggaren om fattat beslut. Handikappkonsulenterna sänder därefter en bekräftelse till biståndshandläggaren om den enskilde beviljats plats eller ej.

Handikappkonsulenterna är i behov av information om beslutet i god tid innan respektive resa/läger.

Handikappkonsulenterna har följande adress och telefonnummer:

Idrottsförvaltningen

Box 8313

104 20 Stockholm

Fax: 08-650 21 70

Besöksadress: Fleminggatan 8

Medföljare vid semesterresa

Riktlinjer för insatsen / biståndet ”medföljare vid semesterresa” antogs i KS 2000. Dessa riktlinjer återfinns i sin helhet på socialtjänstförvaltningens hemsida under länken riktlinjer rubriken funktionshinder. Grundprincipen i dessa riktlinjer är att den som är funktionshindrad har rätt till medföljare en semestervecka om året till ett för brukaren valfritt resmål.

Kommunstyrelsen fastställde denna princip dels våren 2000 och dels våren 2005 (PM 2005 RVII, Dnr 326-4420/2004, 326-1524/2004).

BEREDNING

Ärendet om revidering av riktlinjerna för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL har remitterats till stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna i Maria-Gamla stan, Spånga-Tensta och Älvsjö samt till kommunstyrelsens handikappråd och kommunstyrelsens pensionärsråd.

Ärendet om riktlinjer för ledsagarservice har remitterats till stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna i Hässelby-Vällingby, Katarina-Sofia och Liljeholmen samt till kommunstyrelsens handikappråd.

Stadsledningskontorets yttrande har beretts av välfärd och utbildningsavdelningen i samarbete med juridiska avdelningen.

Revidering av stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning och riktlinjer för riksfärd-tjänst

Riktlinjer för ledsagarservice

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 5 september 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) som trädde i kraft 1994 är en så kallad rättighetslag. LSS ska tillförsäkra personer med omfattande och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor, att de får den hjälp de behöver i det dagliga livet och att de kan påverka vilket stöd och vilken service de får. Den 1 juli 2005 tillkom nya bestämmelser i LSS som behandlar kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt.

Riksdagen antog den 31 maj 2000 regeringens proposition ”Från patient till medborgare - en nationell handlingsplan för handikappolitiken” (prop. 1999/2000:79). Regeringens mål är att Sverige ska vara tillgängligt och ett samhälle för alla. En ny myndighet, Handisam - Myndigheten för handikappolitisk samordning, startade den 1 januari 2006 med uppdrag att verka samordnande och pådrivande i handikappolitiken.

Stadens mål är att Stockholm ska vara en stad tillgänglig för alla och senast år 2010 vara världens mest tillgängliga huvudstad. Alla barn och vuxna med funktionsnedsättning ska garanteras en bra omsorg, stöd och service. Brukarnas delaktighet och självständighet ska stärkas och insatserna ska ges utifrån den enskildes behov och önskemål. Kommunfullmäktige antog det handikappolitiska programmet den 14 december 2004.

Stadens riktlinjer syftar bland annat till en likvärdig bedömning, oavsett var i staden personen bor. Gällande riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder antogs av kommunstyrelsen i april 2002. Socialtjänstnämnden bereder ärenden om riktlinjer, principer och uppföljning inom handikappområdet.

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag

Stadsledningskontoret kan inledningsvis konstatera att det är angeläget att riktlinjerna är uppdaterade mot aktuell lagstiftning för att de ska nå sitt syfte att tillgodose kravet på likställighet och vara till nytta vid bedömningar. Riktlinjerna som även finns på stadens hemsida måste göras mer tillgängliga i sin form och språkligt bearbetas för att brukare och anhöriga ska kunna ta del av dessa och veta utifrån vilka principer som beslut om insatser fattas. Riktlinjerna bör följa kommunstyrelsens beslut om stadsövergripande styrdokument.

Förutom de förändringar av riktlinjerna som socialtjänstnämnden nu aktualiserar krävs en omarbetning utifrån de ändringar i LSS som trädde i kraft den 1 juli 2005 om kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt. De synpunkter som stadens revisorer framfört i rapport nr 15 december 2005 – Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelsnämnder i Stockholm – bör också beaktas i riktlinjerna.

Stadsledningskontoret föreslår att begreppet funktionshinder ersätts med funktionsnedsättning i enlighet med stadens handikappolitiska program.

Demens och personkrets 2 enligt LSS

Stadsledningskontoret anser, i likhet med socialtjänstnämnden, att personer med demenssjukdom bör ingå i lagens personkrets 2. Detta förutsatt att funktionsnedsättningen är omfattande och varaktigt. Det innebär rätt till daglig verksamhet upp till 65 år och att denna är avgiftsfri för den enskilde. Stadsledningskontoret anser att detta bidrar till en förbättrad livskvalitet.

Avslag vid resursbrist

Stadsledningskontoret anser att det är viktigt att stadsdelsnämnderna planerar resurserna på ett sådant sätt att verkställighet kan ske inom skälig tid. Stadsledningskontoret anser att riktlinjerna bör ändras så att resursbrist inte kan vara skäl till avslag. Riksdagen har i den nyligen presenterade nationella utvecklingsplanen för vård och omsorg om äldre påpekat att en sådan ordning inte är förenlig med rättsordningen för bistånd enligt socialtjänstlagen. I regeringen proposition 2005/06:115 Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre redogörs även för ett motsvarande förslag till en ändring av LSS 28 §. Detta med anledning av utredningen Beviljats men inte fått SOU 2004:118 som redovisar att avslag på ansökningar enligt LSS, trots ett bedömt behov, inte är förenligt med gällande rätt. Frågan kommer att behandlas i socialdepartementets uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Underhandskontakter med bland annat socialdepartementet ger vid handen att ett sådant förslag kommer att presenteras, oklart är dock när. Den föreslagna förändringen innebär att personer som får ett beslut om en insats enligt LSS och som inte verkställs inom skälig tid således inte kan överklaga själva beslutet. De kan istället klaga hos justitieombudsmannen (JO) och anmäla till länsstyrelsen att verkställighet inte skett enligt beslut.

Riksfärdtjänst, så kallade generella tillstånd

Stadsledningskontoret anser, i likhet med socialtjänstnämnden, att möjlighet till så kallade generella beslut för riksfärdtjänst upp till ett år bör finnas. Detta underlättar för den enskilde och effektiviserar ärendehantering.

Resor till och från daglig verksamhet, frågan om egenavgift

Stadsledningskontoret anser socialtjänstnämndens förslag om att nuvarande regler behålls är bra, eftersom den möjliga besparingen inte står i proportion till den administration och oro som egenavgifter skulle skapa.

Vissa frågor om avlösarservice

Stadsledningskontoret anser, i likhet med socialtjänstnämnden, att ingen ändring av riktlinjerna behöver göras. Bakgrunden till de olikheter som uppmärksammats härrör från felaktigheter i tillämpningen av riktlinjerna.

Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år enligt LSS

Stadsledningskontoret vill särskilt framhålla att det är angeläget att insatsen utformas utifrån individens behov med utrymme för individuella lösningar.

Ledsagarservice

Stadsledningskontoret anser att det är bra att riktlinjerna förtydligas för insatsen ledsagarservice för personer som bor i bostad med särskild service enligt LSS.

Ekonomiska konsekvenser

Stadsledningskontoret bedömer att de föreslagna förändringar och förtydligande av riktlinjerna innebär marginella ekonomiska konsekvenser för staden. Eventuella kostnadsökningar, bland annat för insatser för personer med demenssjukdomar kommer att följas.

Revidering av stadens riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning och riktlinjer för riksfärdtjänst

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslutade den 24 augusti 2006 att överlämna och i huvudsak åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till stadsledningskontoret.

Nämnden anför därutöver följande. Nämnden delar i huvudsak förvaltningens svar på remissen. Nämnden har en avvikande uppfattning vad gäller ”Resor till och från daglig verksamhet, fråga om egenavgift. Den nuvarande tillämpningen i fråga om egenavgifter/SL-kort för resande till daglig verksamhet där ingen egenavgift tas ut skall även i fortsättningen tillämpas. Den möjliga besparingen för staden står inte i proportion till ökad administration och oro som en egenavgift skulle skapa.

Vice ordföranden Pär Hommerberg (fp), ledamöterna Maj-Britt Åkesson (fp), Jonas Nilsson (m), Gunnel Laufke (m), Sonja Gräns (m) och tjänstgörande ersättaren Irmeli Patricius (kd) anmälde att de överlämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Maria-Gamla stans stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 augusti 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Demens och personkrets 2 i LSS

Socialtjänstförvaltningens förslag till ändring av riktlinjen är föranledd av en dom i Kammarrätten i Stockholm där en person med demenssjukdom bedömts tillhöra personkrets 2 LSS. Enligt förvaltningens mening bör den aktuella kammarrättsdomen inte ligga till grund för en ändring av riktlinjerna enligt socialtjänstförvaltningens förslag. Förvaltningsrättsliga mål prövas i sista instans av regeringsrätten. Det är således regeringsrätten som är prejudikatinstans i förvaltningsrättsliga ärenden. Kammarrättsdomar kan ge vägledning endast om flera domar ger en enhetlig tolkning av en frågeställning. I aktuell fråga saknas en enhetlig tolkning.

Förvaltningen delar socialtjänstförvaltningens bedömning att det i princip krävs en lagändring, alternativt en prejudicerande regeringsrättsdom, för att klargöra lagstiftarens intentioner avseende om personer med demens kan tillhöra personkrets 2. I förarbetena till LSS är lagstiftaren tydlig med att exkludera personer med psykiska sjukdomstillstånd, demens nämns som ett klart exempel. Dessa personer omfattas av lagen endast om de uppfyller kriterierna i 1 § punkt 3 LSS. Lagstiftarens syfte med att utelämnat vissa grupper ur lagens personkrets var att det ekonomiska utrymmet inte medgav en sådan reform i början av 1990 talet.

En ändring av riktlinjerna enligt socialtjänstförvaltningens förslag kan få mycket långtgående konsekvenser för staden. Enligt förvaltningens mening innebär förslaget en stor risk för ökade kostnader för insatsen daglig verksamhet enligt LSS. En eventuell ändring av riktlinjerna i detta hänseende bör därför föregås av en ekonomisk konsekvensbeskrivning.

Avslag vid resursbrist

Förvaltningens uppfattning är att även insatser enligt LSS, i likhet med bistånd enligt SoL, ska verkställas omedelbart. Av den statliga utredningen ”Beviljats men inte fått” (SoU 2004:118) framgår att det inte är förenligt med gällande lagstiftning att avslå ansökningar om bistånd enligt SoL eller insatser enligt LSS genom att åberopa att ett gynnande beslut inte bedöms kunna verkställas inom rimlig tid.

Nuvarande riktlinje, att avslag lämnas om en insats inte kan verkställas inom rimlig tid, tillkom efter ett uttalande av Justitieombudsmannen (JO). JO menade att om en kommun inte kan verkställa en sökt insats, som den enskilde har rätt till, så ska ansökan avslås så att den enskilde kan överklaga till länsrätt. Stockholm med flera kommuner har tillämpat detta förfaringsätt med hänvisning till att det är det mest rättssäkra för den enskilde.

Genom ändring av 16 kapitlet SoL ska sanktionsavgift kunna utdömas för beslut (enligt SoL 4 kap 1 §) som inte verkställs inom skälig tid. Det finns därför inte längre anledning att göra avslag med motivering att sökt bistånd inte kan verkställas inom rimlig tid. Ett liknande förslag kommer sannolikt att beredas även för LSS. Förvaltningen anser att samma riktlinje ska gälla vid ansökan om insats enligt LSS som vid ansökan om bistånd enligt SoL.

Resor till och från daglig verksamhet; fråga om egenavgift

Målet med insatser riktade till personer med funktionshinder ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra. Förvaltningen anser att det ligger i linje med normaliseringsprincipen att staden debiterar en egenavgift för resor till och från daglig verksamhet. Förvaltningen föreslår stadsdelsnämnden att överlämna och återropa detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Förvaltningen anser att en ekonomisk konsekvensbeskrivning bör föregå en ändring om att personer med demenssjukdom kan ingå i personkrets 2. Förslaget kan få mycket långtgående konsekvenser för staden med risk för ökade kostnader för insatsen daglig verksamhet, enligt förvaltningen.

Spånga–Tensta stadsdelsnämnd beslutade den 24 augusti 2006 att godkänna remissvaret med följande ändring i tjänsteutlåtandet under rubriken Resor till och från daglig verksamhet; fråga om egenavgift; Förvaltningen förstår socialtjänstförvaltningens synpunkter. Det är viktigt för de funktionshindrade att få leva ett så vanligt liv som möjligt och att den dagliga verksamheten är så likt ett arbete som möjligt. Habiliteringsersättningen på 6 kr 50 öre/tim. x 7 tim./dag = 35 kr är inte att jämföra vid en lön, utan som en uppmuntran som kan användas till fika eller en biobiljett. En egenavgift på turbundna taxiresor och indragning av SL-kortet skulle i hög grad minska den funktionshindrades möjlighet att välja daglig verksamhet i någon annan del av staden än i den egna stadsdelen och skulle kraftigt minska den funktionshindrades frihet och livskvalitet.

Vice ordföranden Ann-Katrin Åslund (fp) samt ledamöterna Ole-Jörgen Persson (m) och Patrick Simonson (kd) anmälde att de lämnade ärendet utan eget ställningstagande.

Spånga–Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 juli 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Demens och personkrets 2 i LSS

I det nya förslaget till riktlinjer föreslås att en ändring ska göras så att personer med demens kan omfattas av personkrets 2. Detta om sjukdomen utgör ”ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder pga en hjärnskada i vuxen ålder och att personen är under 65 år”. En sådan förändring av riktlinjerna innebär att personer med demens kommer att få möjlighet till LSS-insatsen daglig verksamhet.

För den enskilde och de anhöriga är detta av stor betydelse. Att leva med yngre demenshandikappade är en stor påfrestning med inslag av sorg. En plats på daglig verksamhet kan därför innebära inte bara stimulans för den sjuke utan också avlastning för de anhöriga.

Avslag vid resursbrist

De beslut som fattas oavsett om det är SoL eller LSS bör naturligtvis verkställas så fort som möjligt. Det finns dock en del svårigheter förknippade med det. I vissa fall där stadsdelen får nyinflyttade funktionshindrade som behöver bostad finns det oftast små möjligheter att snabbt verkställa ett positivt beslut. Där är det viktigt att den ”rimliga” tid som man pratar om är reellt rimlig. Vi anser att det är svårt att verkställa ett beslut om boende på kortare tid än sex månader.

I övrigt har förvaltningen inga avvikande synpunkter.

Riksfärdtjänst generella tillstånd

I Stockholm har det hittills varit så att riksfärdtjänst beviljats för endast en resa i taget. En förändring som innebär att generella tillstånd kan beviljas kommer att underlätta både för den enskilde och för förvaltningen. Det finns de som t.ex. regelbundet åker till sina sommarstugor eller besöker gamla föräldrar på annan ort.

För övrigt har förvaltningen inga andra synpunkter.

Resor till och från daglig verksamhet; fråga om egenavgift.

I förslaget till nya riktlinjer föreslås att det även fortsättningsvis ska vara gratis att åka till och från daglig verksamhet. Förvaltningen förstår socialtjänstförvaltningens synpunkter. Det är i alla andra hänseenden viktigt för de funktionshindrade att få leva ett så vanligt liv som möjligt. De påpekas också att det är viktigt att den dagliga verksamheten är så lik ett arbete som möjligt. De allra flesta människor har utgifter för sina arbetsresor så ur jämställdhetsperspektivet skulle det inte ha varit helt fel att även de funktionshindrade fick betala sina resor.

Vissa frågor om avlösarservice

Förvaltningen har inga synpunkter.

Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år enligt LSS

Förvaltningen välkomnar ett förtydligande av riktlinjerna när det gäller korttidstillsynen då det är en ny insats för avdelningen för Äldre & Funktionshindrade. Förslaget till nya riktlinjer uppfyller kravet på tydlighet.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade den 24 augusti 2006 att ställa sig bakom förvaltningens förslag.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 augusti 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen bedömer att förslaget till ”Riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder” och ”Riktlinjer för färdtjänst” är väl genomtänkt.

Stadsdelsförvaltningen samtycker till socialtjänstförvaltningens förslag att riktlinjerna ändras så att det fortsättningsvis framgår att även personer med demens kan omfattas av personkrets 2, förutsatt att sjukdomen utgör ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder pga. en hjärnskada i vuxen ålder och att personen är under 65 år. Denna skrivning förutsätter dock att staden bygger ut lämpliga dagliga verksamheter för att möta behovet. Gruppen uppskattas av socialstyrelsen till 8 000 personer i Sverige. Dock är förvaltningens bedömning att de nya riktlinjerna kan vara kostnadsdrivande då denna skrivning förutsätter att man bygger upp daglig verksamhet som är anpassad för yngre demenssjuka. Skillnaden i kostnad mot den dagvård och dagliga verksamhet som bedrivs idag kan bli betydande i de enskilda fallen.

För övrigt har förvaltningen inga ytterligare synpunkter.

Kommunstyrelsens handikappråd beslutade den 23 augusti 2006 att tillstyrka förslaget med följande tillägg: ”Alla handläggare ska erbjudas regelbunden fortbildning i gällande lagstiftning och stadens riktlinjer.”

Kommunstyrelsens pensionärsråd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2006 att tillstyrka förslaget om riktlinjer för riksferdtjänst.

Riktlinjer för ledsagarservice

Hässelby–Vällingby stadsdelsnämnd beslutade den 29 augusti 2006 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hässelby–Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 augusti 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Staden med sin decentraliserade organisation är beroende av tydliga riktlinjer för att de enskilda handläggarna ska göra likartade bedömningar. Målet är att den enskilde brukaren ska få en likartad bedömning oavsett var i staden han/hon bor. Förvaltningen anser att förslaget till kompletteringar förtydligar de riktlinjer som reglerar insatsen ledsagarservice och vill framhålla vikten av att det tydligt framgår vem som fattar beslut om ”utflyttad verksamhet” och vem som fattar beslut om ledsagare till de som avböjer att delta i den utflyttade verksamheten (tillägg 3).

Katarina–Sofia stadsdelsnämnd beslutade den 24 augusti 2006 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av *Margareta Björk m.fl.* (m) enligt följande.

Ledsagarservice är en viktig insats som starkt bidrar till att öka den enskildes frihet och möjligheter att leva ett liv på sina villkor. Vi vill särskilt understryka vikten av allas rätt till en individuell prövning vid ansökan om ledsagarservice. Precis som socialförvaltningen påpekar tillgodoses inte alltid ledsagarservice inom ramen för boendet. Att vissa stadsdelar inte prövar rätten till ledsagarservice när en person bor i gruppboende enligt LSS är oacceptabelt. Rätten till ledsagarservice måste slås fast mycket tydligt av staden – annars finns risken att allt fler funktionshindrade blir fysiskt bundna vid boendet utan möjlighet till ett aktivt liv efter egna intressen.

Katarina–Sofia stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 augusti 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Tydliga och bra riktlinjer utgör ett gott stöd för handläggarna. Förvaltningen anser att det är bra att riktlinjerna förtydligas och har inget att erinra mot de föreslagna förtydligandena.

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade den 24 augusti 2006 att godkänna förvaltningens yttrande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Daniel Somos m.fl.* (m) och ledamoten *Karin Berggren m.fl.* (fp) enligt följande.

Ledsagarservice är en viktig insats som starkt bidrar till att öka den enskildes frihet och möjligheter att leva ett liv på sina villkor. Vi vill särskilt understryka vikten av allas rätt till en individuell prövning vid ansökan om ledsagarservice. Precis som förvaltningen påpekar tillgodoses inte alltid ledsagarservice inom ramen för boendet. Att vissa stadsdelar inte prövar rätten till ledsagarservice när en person bor i gruppboende enligt LSS är oacceptabelt. Rätten till ledsagarservice måste slås fast mycket tydligt av staden — annars finns risken att allt fler funktionshindrade blir fysisk bundna vid boendet utan möjlighet till ett aktivt liv efter egna intressen.

Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 juni 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen har tagit del av remissen med förslaget till reviderade riktlinjer för insatsen ledsagarservice. Förvaltningen anser att rätten till ledsagarservice utifrån en individuell prövning måste tillgodoses samstämmigt i staden. Förvaltningen ser därför att det mycket positivt att riktlinjerna förtydligas så att varje ansökan ligger till grund för att rättsäkerheten beaktas och upprätthålls.

Stadsdelsförvaltningen vill påtala att om de nya riktlinjerna leder till en förändrad praxis på gruppboistäderna som medför ökade kostnader måste hänsyn tas till detta i det nya resursfördelningssystemet för funktionshindrade.

Kommunstyrelsens handikappråd beslutade den 23 augusti 2006 att stödja förslaget med följande förändringar:

”Första stycket:

- Andra meningen tillägg med .. aktiviteter *huvudsakligen* utanför hemmet.
- Sista meningen tillägg med ... sjukhusbesök *och dagligvaruinköp*.

Andra stycket:

- Sista meningen stryks helt. *Det ska även beaktas...*

Tredje stycket:

- första meningen tillägg med ... val av *utförare och* ledsagare ...
- tredje meningen ...hjälp med förflyttning, *skrivning och läsning*, ...

Förslagen ovan utgör inga principiella förändringar av kommunens ledsagarservice utan ska ses som förtydliganden som svarar mot de behov som finns hos gruppen gravt synskadade personer och som kan tillgodoses inom ledsagarservice. En majoritet av synskadade är äldre och behovet av ledsagning styrs inte av ålder utan av synförmåga och andra individuella förutsättningar. Om man särskilt vill poängtera att insatsen gäller alla åldrar kan detta formuleras utan att man ställer olika åldersgruppers behov mot varandra.

Utöver detta vill vi att följande komplettering görs på sid. 4 i Tillägg 2:

..... t.ex. genom att arbetsscheman och personaldimensionering anpassas .....

I övrigt kan vi konstatera att den arbetsgrupp som inom förvaltningen berett ärendet inte haft några representanter från de organisationer som representerar berörda brukargrupper. Om så hade varit fallet skulle ovan framförda förslag på ett tidigt stadium ha kunnat beaktas. Det borde vara regel att de organisationer, vilka företräder de grupper av funktionshindrade som direkt berörs av ett ärende, ska finnas representerade i eventuella arbetsgrupper eller på annat sätt vara med i beredningen av ärendet innan det. Detta behov tillgodoses inte genom att ärendet remitteras till KHR.”

Därutöver har yttrande daterat den 25 augusti 2006 inkommit från **SRF (Synskadades Riksförbund), Stockholm stad** med följande lydelse.

SRF:s Yttrande över Socialtjänstnämndens förslag på reviderad riktlinje för insatsen ledsagarservice (nuvarande kap. 4.3)

Vi stödjer förslaget med följande förändringar:

I första stycket står följande: " Ledsagarservice är en insats knuten till aktiviteter utanför hemmet." SRF anser att lydelsen bör vara: "aktiviteter *huvudsakligen* utanför hemmet". En synskadad brukare måste exempelvis ha möjlighet att be en ledsagare LÅSA otillgänglig post eller upplysa om fläckar på kläder och liknande. Alla synskadade har inte behov av insatser via hemtjänsten men eftersom vi fortfarande lever i ett samhälle där information på tillgängliga media långt ifrån är någon självklarhet måste detta behov tillgodoses. Det enklaste och mest praktiska för brukaren kan ibland vara att man kombinerar detta med ärenden utanför hemmet. Med anledning av detta bör det finnas utrymme för flexibilitet och brukarinflytande. Vi anser även att ett tillägg bör göras om att man har rätt till ledsagning vid dagligvaruinköp av samma skäl som angavs ovan.

Sista meningen i detta stycke bör strykas helt. En majoritet av synskadade är äldre och behovet av ledsagning styrs inte av ålder utan av synförmåga och andra individuella förutsättningar. Om man särskilt vill poängtera att insatsen gäller alla åldrar kan detta formuleras utan att man ställer olika åldersgruppers behov mot varandra.

I riktlinjerna måste även understrykas vikten av att brukaren har rätt att välja utförare, alltså inte enbart ledsagare. Idag väljer man i många stadsdelar att bevilja synskadade ledsagning via hemtjänst istället för genom Ledsagarservice. Detta är ytterst olyckligt eftersom brukaren sällan har inflytande över när och av vem ledsagningen ska ske. I vissa fall ses insatsen enbart som Ett sätt att ge brukaren motion någon gång i veckan.

I den mening där man i riktlinjerna exemplifierar vilket stöd en brukare kan vara i behov av måste förtydligas att även läs- och skrivhjälp kan ingå.

Förslagen ovan utgör inga principiella förändringar av kommunens ledsagarservice utan ska ses som förtydliganden som svarar mot de behov som finns hos gruppen gravt synskadade personer och som kan tillgodoses inom ledsagarservice.

I övrigt kan vi konstatera att den arbetsgrupp som inom förvaltningen berett ärendet inte haft några representanter från de organisationer som representerar berörda brukargrupper. Om så hade varit fallet skulle ovan framförda förslag på ett tidigt stadium ha kunnat beaktas. Det borde vara regel att de organisationer som företräder de grupper av funktionshindrade som direkt berörs av ett ärende, ska finnas representerade i eventuella arbetsgrupper eller på annat sätt vara med i beredningen av ärendet på ett tidigt stadium. Detta behov tillgodoses inte genom att ärendet remitteras till KHR.

Erik Staaf, Ordförande SRF Stockholms stad